

**Військові операції:
оперативне мистецтво та
військові дисципліни**

Ця книга, як і моя попередня, є клаузевіціанською. Під цим я маю на увазі, що вона вписується в рамки того, що таке війна, воєнні дії, стратегія і тактика як явище, описане Карлом фон Клаузевіцем (1780—1831). Олівія Гарард, римуючи з Альфредом Норманом Вайтхедом, сказала, що вся стратегічна теорія — це серія виносів до Клаузевіца. Я б натомість сказав, що вся хороша стратегічна теорія — це серія виносів до Клаузевіца. Я сподіваюся, що ці книги будуть саме такими примітками до Клаузевіца. Якщо ви шукаєте щось не клаузевіцівське, то це не те, що вам потрібно. Безумовно, існують видання, які можуть це запропонувати, але я не рекомендую жодне з них.

Б. А. ФРИДМАН

ВІЙСЬКОВІ ОПЕРАЦІЇ

**ОПЕРАТИВНЕ
МИСТЕЦТВО
ТА ВІЙСЬКОВІ
ДИСЦИПЛІНИ**

Видавництво
«К Н Т»
Київ – 2023

УДК 335
Ф 88

Фрідман Б. А.

Військові операції: оперативне мистецтво та військові дисципліни / Б. А. Фрідман
Ф 88 — Київ: Вид. «КНТ», 2023. — 300 с.

ISBN 978-966-370-685-6

Ця книга, як і моя попередня, є клаузевіціанською. Під цим я маю на увазі, що вона вписується в рамки того, що таке війна, воєнні дії, стратегія і тактика як явище, описане Карлом фон Клаузевіцем (1780—1831). Олівія Гарард, римуючи з Альфредом Нортон Вайтхедом, сказала, що вся стратегічна теорія — це серія виносок до Клаузевіца. Я б натомість сказав, що вся хороша стратегічна теорія — це серія виносок до Клаузевіца. Я сподіваюся, що ці книги будуть саме такими примітками до Клаузевіца. Якщо ви шукаєте щось не клаузевіцівське, то це не те, що вам потрібно. Безумовно, існують видання, які можуть це запропонувати, але я не рекомендую жодне з них.

Бретт Фрідман

ISBN 978-966-370-685-6

© Бретт Фрідман, 2021, 2023.
© Видавництво «КНТ», 2023.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ВСТУП.....	8
1. ОПЕРАЦІЇ ТА НАПОЛЕОНІВСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ.....	22
2. НІМЕЦЬКЕ ОПЕРАТИВНЕ МИСЛЕННЯ.....	35
3. РАДЯНСЬКЕ ОПЕРАТИВНЕ МИСЛЕННЯ.....	50
4. АМЕРИКАНСЬКЕ ОПЕРАТИВНЕ МИСЛЕННЯ.....	63
5. ОПЕРАТИВНИЙ РІВЕНЬ І ВІДНОСИНИ МІЖ ЦИВІЛЬНИМИ ТА ВІЙСЬКОВИМИ.....	74
6. ТЕОРІЯ ОПЕРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА.....	82
7. АДМІНІСТРУВАННЯ.....	93
8. ІНФОРМАЦІЯ.....	107
9. ОПЕРАЦІЇ.....	125
10. ВОГНЕВА ПІДТРИМКА.....	141
11. ЛОГІСТИКА.....	149
12. КОМАНДУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ.....	161
13. КАМПАНІЇ, БИТВИ ТА РІШЕННЯ.....	168
14. ТАКСОНОМІЯ КАМПАНІЇ І.....	176
15. ТАКСОНОМІЯ КАМПАНІЇ ІІ.....	182
16. ОПЕРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО, АКТУАЛІЗОВАНЕ ЧЕРЕЗ СУЧАСНУ КАДРОВУ СИСТЕМУ.....	194
17. ПРИМІТКА ПРО ЗАХИСТ СИЛ.....	206
ВИСНОВОК.....	208
ТЕМАТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ 1.....	212
ТЕМАТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ 2.....	228
ТЕМАТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ 3.....	244
ТЕМАТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ 4.....	257
ТЕМАТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ 5.....	273
ПРО АВТОРА.....	299

ПЕРЕДМОВА

Ця книга, як і моя попередня, є клаузевіціанською. Під цим я маю на увазі, що вона вписується в рамки того, що таке війна, воєнні дії, стратегія і тактика як явище, описане Карлом фон Клаузевіцем (1780-1831). Олівія Гарард, римуючи з Альфредом Нортон Вайтхедом, сказала, що вся стратегічна теорія – це серія виносков до Клаузевіца. Я б натомість сказав, що вся хороша стратегічна теорія – це серія виносков до Клаузевіца. Я сподіваюся, що ці книги будуть саме такими примітками до Клаузевіца. Якщо ви шукаєте щось не клаузевіцівське, то це не те, що вам потрібно. Безумовно, існують видання, які можуть це запропонувати, але я не рекомендую жодне з них.

Цей том так і залишився б безформним нагромадженням нотаток, якби не моя дружина Ештон, чий коментар спричинив появу розділу, який дійсно пов'язує всю книгу воедино.

Під час однієї розмови полковник Даг Кінг, USMC (у відставці), сказав одне речення, яке прояснило усі мої думки щодо розділу про командування і управління: «Управління – це те, що робить особовий склад». Мені є за що подякувати Дагу Кінгу, але саме ця фраза є найбільш актуальною для цієї книги.

Капітан Вейн Г'юз, ВМС США (у відставці), дуже вплинув на мою попередню книгу «Про тактику: Теорія перемоги в бою» (2017) і щедро ділився зі мною своїм досвідом і знаннями, коли я працював над рукописом цієї книги. Він також відіграв важливу роль у прийнятті книги до друку. У грудні 2019 року він пішов з життя. Його вплив житиме у спільнотах військово-морських і стратегічних теоретиків, і я залишаюсь вдячним йому за це.

Розмови з колегами неодноразово загострювали ідеї, викладені в цій книзі, особливо з лейтенантом-полковником

Грегори Уордменом (у відставці) та капітаном Олівією Гарард (у відставці), які допомогли мені розробити класифікацію виборчих кампаній. Олівія особливо допомогла мені продумати таксономію кампанії, а Грег значною мірою вплинув на мої думки щодо інформаційної дисципліни. Я в боргу перед ними обома.

Девід Алман наштовхнув мене на теорію мотиваційно-гігієнічного підходу, яка посилила розділ про адміністрування.

Я вважаю, що в цій книзі є два слабких місця. Перше – це невдалий фокус на так званій західній історії та думці. Це пов'язано як з нестачею джерел, доступних незалежному автору, такому як я, так і з тим фактом, що оперативний рівень війни є фундаментально західною концепцією. Тому, хоча оперативне мистецтво Народно-визвольної армії (НВА) сучасного Китаю є цікавою темою, її обговорення виключено з наступних розділів. Коротко кажучи, сучасна думка НВАК має чотири рівні: військова думка (*junshi sixiang*), військова стратегія (*zhanlüe*), кампанії (*zhanyi*) і тактика (*zhanshu*). Тим не менш, ці поняття не зовсім відповідають західним концепціям оперативного рівня або оперативного мистецтва, на яких зосереджено увагу в цій книзі. Західні автори іноді змішують кампанії, спільні бойові дії і оперативний рівень при описі ідей НВАК, але це неправильне розуміння американської доктрини і припущення щодо китайського мислення. Наприклад, західний оперативний рівень війни іноді зображується як частина «шляхів» у формулюванні стратегії за принципом «мета-шляхи-засоби». Але «шляхи» цієї конструкції більше схожі на китайську ідею стратегічних засобів (*zhanlüe shouduan*), ніж на оперативний рівень. До англомовних праць, які пов'язують західні, особливо американські, доктринальні концепції з доктринальними концепціями НВАК як прямі еквіваленти, слід ставитися вкрай скептично. Китайці не мають військової доктрини в тому розумінні, в якому її розуміють західні військові, а скоріше мають унікальний стиль

військового регулювання, що виключає можливість простого порівняння. Тим, хто особливо цікавиться НВАК, варто ознайомитися з книгою М. Тейлора Фревела «Активна оборона: Військова стратегія Китаю з 1949 року» (2019).

Іншим недоліком є надмірна увага до сухопутної війни. Це повністю пояснюється моїми недопрацюваннями і моїм досвідом у сфері авіаційних і морських операцій. Я намагався включити більше інформації з цих питань, ніж у своїй попередній книзі, але увага до них все одно набагато менша, ніж вони заслуговують.

Ця книга, як і попередня, є не історичною, а теоретичною працею. Вона широко використовує історію для доказів і пояснень на підтримку теорії, але не має на меті бути історичною працею. Тому вона спирається здебільшого на вторинні джерела. Первинні джерела у вигляді доктринальних посібників і, один раз, дискусія між мною і автором доктринальних посібників були використані, але вторинні джерела обов'язково використовуються при розробці самої теорії.

Якщо з цієї книги і з «Тактики» можна зробити якийсь висновок, то це те, що не існує єдиного шляху до перемоги у війні. Існує занадто багато факторів, які вступають у гру, і теорія є найкращою, коли вона допомагає думати про ці фактори, не намагаючись прописати рішення. Там, де я пропоную рішення, вони стосуються організаційних питань. Сподіваюся, що ця книга є саме цим: інструментом для більшої ясності. Я не наважуюсь сказати, що йду слідами Клаузевіца, за винятком одного: він виступав проти постачальників поверхневих рецептів, продавців, які обіцяють успіх, якщо тільки дотримуватися належних правил і інструкцій. Нових правил війни не існує, так само, як і старих. Немає жодних гарантій і жодної впевненості. Простих відповідей точно не існує. Той, хто говорить інакше, продає зміїну олію.

На жаль, сьогодні в оборонному світі надто багато такого, особливо в американських збройних силах, що росте і накопичується, як іржа. Дещо походить з академічних кіл, дещо – від політичного рекету. Дещо, як, наприклад, оперативний рівень війни, виростає з непорозумінь у самих американських збройних силах. Але будь-яка війна залежить від ймовірності, тому немає способу дізнатися, чи буде моє прагнення подолати це конкретне непорозуміння таким же успішним, як і прагнення Клаузевіца. Єдиний спосіб дізнатися – розпочати це.

ВСТУП

Революція – це ідея, яка знайшла свої багнети.

—НАПОЛЕОН БОНАПАРТ

Щодо системи генеральних штабів, яка спочатку виникла в Пруссії, а потім поширилася по всій Європі і світу, сер Майкл Говард пише: «Цей генеральний штаб був, мабуть, найбільшим військовим нововведенням дев'ятнадцятого століття». У книзі «Про операції» стверджується, що Говард мав рацію, і що генеральні штаби були розроблені для того, щоб впоратися зі зростаючою складністю і масштабами сучасної війни з часів наполеонівських воєн (1803-15). У той же час, іншим механізмом подолання труднощів став винахід оперативного рівня війни – концепції, яка, як стверджується в цій книзі, є в кращому випадку проблематичною, а в гіршому – руйнівною. На противагу цьому, оперативне мистецтво, споріднене поняття, є корисним як опис того, що роблять військові штаби для підтримки і забезпечення тактичних дій під час реалізації стратегії. Теоретично оперативне мистецтво, яке виконують штаби, найкраще описати як набір дисциплін, широко відомих як функції ведення бойових дій. Військові успіхи, які зазвичай (помилково) пов'язують з «відкриттям» оперативного рівня війни, натомість слід віднести до заслуг генеральних штабів. Прийняття оперативного рівня в західних збройних силах, зокрема, відокремило тактику від стратегії, що мало трагічні наслідки, і позбавило ці збройні сили можливості ефективно впроваджувати військові штаби.

Моя попередня книга «Про тактику» була присвячена командирам військових підрозділів, які відповідають за застосування сили проти військової сили супротивника. Командири обов'язково є тактиками. Книга «Про операції» зосереджується на штабних офіцерах, які підтримують

командирів, виконуючи завдання, пов'язані з оперативним мистецтвом. Хоча тактична кмітливість, безумовно, бажана і корисна для будь-якого штабного офіцера, ці люди не займаються тактикою. Це також стосується основних підпорядкованих командирів підрозділів, чиї власні штаби займаються оперативним мистецтвом на своєму рівні.

ОПЕРАТИВНИЙ РІВЕНЬ ВІЙНИ

Хоча винахід оперативного рівня війни зазвичай приписують Червоній армії Радянського Союзу, це міф. Радянська влада почала використовувати терміни «операції» і «оперативне мистецтво» для позначення зростаючої складності планування військових операцій, а також, можливо, як спосіб обговорення стратегії без ризику висловити ідеї, що суперечили ідеям засновника Володимира Леніна, який уявляв себе стратегом. Погляд Леніна на стратегію був пронизаний політикою. У своїй промові 1917 року він заявив: «Мені здається, що найголовніше, що зазвичай випускають з уваги в питанні про війну... це питання про класовий характер війни: що викликало цю війну, які класи її ведуть і які історичні та історико-економічні умови її породили». Далі він цитує Клаузевіца, прихильником якого він був, але перекручує значення клаузевіцівського погляду на війну як на політичне змагання до класової боротьби: «Війна є продовженням політики іншими засобами. Всі війни невіддільні від політичних систем, які їх породжують. Політика, яку дана держава, даний клас у цій державі проводив протягом тривалого часу до війни, неминуче продовжується тим самим класом під час війни, змінюється лише форма дій». У радянській системі про стратегію говорили. Йосип Сталін перейняв у Леніна роль головного стратега, а оперативне мистецтво стало безпечним простором, в якому радянські офіцери могли обговорювати свою професію. Згодом, коли ці

ідеї та терміни поширились на інші збройні сили, концепція трансформувалась в ідею оперативного рівня.

Як би там не було, війна дійсно ставала складнішою в результаті промислової революції, і ідея оперативного рівня війни була одним з можливих способів впоратися з цим ускладненням. Хоча війна завжди була складною, після промислової революції збільшився сталий розмір армій, зроста їхня швидкість стрільби, ефективна дальність і швидкість пересування. Збільшилась різноманітність систем озброєнь, що спричинило супутнє розширення всіх видів забезпечення: запасних частин, палива, мастил, а також рівня підготовки і знань, необхідних для військовослужбовців. Російська армія безпосередньо зіткнулася з цією складністю не лише через те, що зазнала поразки від Німеччини у Першій світовій війні (1914-18 рр.), а потім одразу ж розпочала громадянську війну, але й через те, що під час останньої їй довелося будувати нову армію з нуля, та ще й на марксистсько-ленінських ідеологічних засадах.

Ці два аспекти концепції – те, що вона була відповіддю на марксистсько-ленінські вимоги і складність індустріальної війни – залишаються її найбільш вагомими характеристиками навіть сьогодні. Прихильники оперативного рівня війни розглядають його як «вільну від політики зону, де командири можуть продемонструвати свою майстерність управління великими силами на великих територіях у серії складних бойових дій». Взаємозв'язок оперативного рівня зі стратегією і тактикою є ієрархічним; стратегія передає завдання або цілі на оперативний рівень, який далі передає їх на тактичний рівень. Іноді його розглядають як «велику тактику», іноді – як більш близьку до стратегії.

Однак аполітичний і складний характер цього поняття залишився незмінним, навіть незважаючи на те, що воно швидко перетворилося на набір визначень, що конкурують між собою. Дехто визначає його як рівень командування,

наприклад, рівень корпусу і вище. Інші просто використовували масштаб, тобто кількість людей і задіяних матеріальних засобів, а також відстань, на яку можуть пересуватися збройні сили. Треті зосереджувались на його функціях. Наприклад, Джим Сторр описав його таким чином: «Оперативне мистецтво є сполучною ланкою: воно стосується планування, послідовності, забезпечення ресурсами і проведення серії битв [або тактичних дій] на театрі для досягнення стратегічних цілей кампанії». Він також називає його рівнем командування вище дивізії. В іншому місці тієї ж книги оперативний рівень визначається великими підрозділами і «дуже великими відстанями».

Майже всі прихильники пов'язують появу оперативного рівня зі змінами у веденні війни, що відбулися протягом десятиліть між наполеонівськими війнами та Другою світовою війною (1939-45 рр.). За цей період дійсно відбулося багато змін (і в розділі 2 стверджується, що сучасна війна бере свій початок з наполеонівських війн). Але ідея оперативного рівня погано відображає зміни і динаміку, які визначили сучасність.

Роберт М. Епштейн, професор Школи вищих військових досліджень армії США і один з авторів концепції, вбачає появу оперативного рівня під час наполеонівських війн. Він описує «оперативні кампанії» як такі, що «характеризуються симетричними призовними арміями, організованими в корпуси, які маневрують розподіленим способом, так що тактичні операції проводяться узгоджено і часто одночасно, командування децентралізоване, але командири мають спільне розуміння методів ведення операцій. Перемога досягається кумулятивним ефектом тактичних операцій і оперативних кампаній». Це найбільш ґрунтовний опис оперативного рівня, який можна знайти, оскільки він враховує всі аспекти, які зазвичай приписують цій концепції: масштаб (розподілене маневрування); рівень командування (використання корпусів і децентралізоване командування); доктрина (спільні

оперативні методи); і зв'язок тактики в часі (послідовність і кумулятивний ефект).

Проблема в тому, що жоден з аспектів цього опису не був новим для часів наполеонівських воєн. Кожен з них мав місце задовго до, іноді за століття до того часу, коли, за твердженням Епштейна, вони виникли, і навіть не був новим в європейській історії. Виявлені атрибути також є аспектами, щоб виділити лише основні конфлікти в Європі: Пелопоннеські війни (431-405 рр. до н.е.), Друга Пунічна війна (218-202 рр. до н.е.), Галльські війни (58-50 рр. до н.е.), Громадянська війна в Римі (49-45 рр. до н.е.), Арабські завоювання (622-750 рр. н.е.), Монгольські завоювання (1237-91 рр. н.е.), Семирічна війна / Війна між Францією і Індією (1756-63 рр. н.е.), а також Війна за Незалежність в США (1775-83 рр. н.е.). Єдиним винятком є використання слова «корпус» для опису підрозділів такого розміру, але організації корпусного розміру, безумовно, використовувалися і до цього моменту, так само як і структура, притаманна корпусній системі. Поява «нового» рівня, заснованого на наявності давніх характеристик, є очевидним абсурдом.

Як ми побачимо, ця концептуальна непослідовність поширена в літературі, присвяченій оперативному рівню війни, навіть серед її нібито винахідників – Червоної армії. Це не лише проблема визначення; це проблема самої концепції. Оперативний рівень війни не може знайти міцної підтримки як ідея, тому що для нього просто немає логічного простору. Описані вище параметри часто згадуються як взаємозамінні, але ніколи не розглядається логіка оперативного рівня війни. Класичні визначення тактики і стратегії – ті, що походять з праці Клаузевіца «Про війну» – зосереджені на їхній логіці. Їх відрізняє не рівень командування, масштаб, розмір чи навіть складність. Для Клаузевіца різниця полягала радше в їхній логіці: логіка тактики полягає в тому, щоб здобути перемогу на полі бою; логіка стратегії полягає в тому, щоб використати ці

перемоги для досягнення мети війни. Перше є лінійним, друге – нелінійним. Ці визначення не залишають логічного простору для оперативного рівня війни: якою б великою не була операція, вона має лінійну логіку (перемогти супротивника), а отже, таку ж логіку, як і тактика. Як тільки оперативний рівень наближається до стратегічного, в справу вступають політика і стратегічний ефект, і нелінійна логіка стратегії бере гору. Стратегія і тактика також не є суворо ієрархічними, як стверджують прихильники оперативного рівня війни. Скоріше, вони існують у діалектичному взаємозв'язку – взаємозв'язку, порушеному введенням оперативного рівня війни. В результаті ми отримуємо сирітську концепцію, втиснуту в теорію війни, яка не потребує її і не має для неї місця.

Гарольд Р. Вінтон, професор Школи передових повітряних і космічних досліджень ВПС США, писав, що перше завдання військової теорії – «визначити поле дослідження», а друге – класифікувати. Суперечливі, заплутані і примхливі концепції оперативного рівня війни не витримують цього випробування, не даючи чіткого визначення поля дослідження і не допомагаючи класифікувати в межах цього більшого поля. Більше того, вони просто ускладнюють вже здійснену категоризацію.

ОПЕРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО ВІЙНИ

Близьким, але окремим поняттям до оперативного рівня війни є оперативне мистецтво, яке започаткували радянські військові мислителі. Незважаючи на відмінності, ці терміни часто вживаються як взаємозамінні. Мілан Веґо описує оперативне мистецтво як «складову військового мистецтва, що займається теорією і практикою планування, підготовки, проведення і підтримки кампаній і великих операцій, спрямованих на досягнення стратегічних або оперативних цілей на даному театрі військових дій» Це дещо циклічне

визначення, і Вего також використовує оперативне мистецтво як синонім оперативного рівня війни. Проте акцент на плануванні, підготовці, проведенні і підтримці військових дій є переконливим, і ці види діяльності відрізняються від тактики і стратегії. Вего не єдиний, хто дотримується такої точки зору. Шимон Наве, впливовий прихильник оперативного рівня війни, писав: «Суть цього рівня ... полягає в підготовці, плануванні і проведенні військових операцій». Оперативне мистецтво має більше спільного з тим, що Клаузевіц називав «підготовкою до війни», яка відрізняється від її ведення, що є сферою тактики і стратегії.

Ми можемо краще визначити місце оперативного мистецтва, якщо відокремимо його від оперативного рівня. Відокремлення оперативного мистецтва від завдань його власного рівня, які вимагають власної логіки, дозволяє нам обґрунтувати його на чомусь, окрім розмитого «зв'язку» тактики і стратегії, і зберегти його як дескриптор «планування, підготовки, проведення і підтримання» військових операцій. Воно все ще вимагає фундаменту в тактиці і все ще вимагає зв'язку зі стратегією, але більше не втручається в них і не займає місце між ними.

Отже, оперативне мистецтво – це планування, підготовка, синхронізація і підтримка тактики або протягом тривалого періоду часу, або на великому географічному просторі, або в обох випадках. Лінійна логіка тактики залишається незмінною (перемога в бою), як і нелінійна логіка стратегії (використання результатів бою для забезпечення вигідного миру). Оперативне мистецтво складається з дисциплін, необхідних для того, щоб поставити збройні сили у вигідну позицію і застосувати тактику для досягнення стратегічного ефекту. Оскільки воно залишається прив'язаним до тактичних принципів досягнення цієї переваги, але залежить від стратегії, яка визначає його напрям, воно не має власної логіки. Оперативне мистецтво підтримує і те, і інше.

ВІДМОВА ВІД ОПЕРАТИВНОГО РІВНЯ

Звичайно, широке визнання оперативного рівня війни не є абсолютним. Концепція та її прихильники мають своїх опонентів. У 2009 році Джастін Келлі і Майк Бреннан написали звіт для Інституту стратегічних досліджень армії США під назвою «Чужий: як оперативне мистецтво поглинуло стратегію». Це був несприятливий час для американської стратегії. Попередня президентська адміністрація затигнула країну в дві стратегічно безцільні трясовини. Нова адміністрація може втягнути її в ще одну таку ж трясовину. Оперативний рівень війни як доктринальна концепція постійно застосовувався на практиці, і він постійно зазнавав невдач. Американські збройні сили, далекі від того, щоб демонструвати майстерність зв'язку між тактикою і стратегією, натомість явно і відчутно дрейфували.

Келлі і Бреннан дійшли висновку, що коли радянська концепція оперативного рівня війни була скопійована в доктрину армії США без історичного і доктринального контексту, це відокремило планування кампанії від концепції стратегії. Це призвело до появи американської концепції війни, яка збільшила важливість кампаній і тактики, мінімізувавши при цьому важливість стратегії. Десятиліття інтелектуальних зусиль, спрямованих на встановлення зв'язку між тактикою і стратегією, починаючи з Клаузевіца, були просто відкинуті.

Інший коментатор, Вільям Ф. Оуен, також категорично не погоджується з концепцією оперативного рівня війни. Він наводить схожий аргумент, погоджуючись з тим, що оперативний рівень не тільки підриває стратегію, але й, таким чином, маргіналізує тактику. Ідея оперативного рівня як «сполучної ланки» між ними також не відповідає дійсності. Тактика і стратегія вже нерозривно пов'язані між собою, оскільки розумілися як такі протягом століть. Далі Оуен переконливо доводить, що прийняття оперативного рівня

війни призвело до поганого розуміння тактики в західних збройних силах, що, в свою чергу, відобразилося на практиці застосування поганої тактики на полі бою.

Ще одна критика стосується неузгодженого визначення оперативного рівня війни. Це міститься в самій доктрині армії США (як ми побачимо далі). Сер Г'ю Страхан, британський військовий історик, також вважає це проблематичним, описуючи, як оперативний рівень описував стратегію в одні часи і тактику в інші, так і не знайшовши свого призначення. Він пише: «Оперативне мистецтво було розтягнуте туди-сюди, тому що воно не було підкріплене чітким розумінням взаємозв'язку між війною і політикою, а також належними структурами для обговорення і керівництва стратегією». Справедливості заради, далі він пише, що «коли вони з'являться, оперативне мистецтво і оперативний рівень війни знову відкриють для себе як свою справжню мету, так і своє належне місце» Не менш імовірний результат, однак, полягає в тому, що оперативний рівень війни виявить, що він не має для себе місця. Впевнене розуміння війни і політики, а також тактики, що лежить в їх основі, не має потреби. І це не обмежується лише американською доктриною. Майор австралійських збройних сил Вілл Вігерс також писав про те, що доктрина його країни «намагається послідовно пояснити обґрунтування цих рівнів», оскільки їх концепції «заплутані» і «розмиті» Ця плутанина поширена в усьому світі.

Стратегічний теоретик Колін С. Грей також писав про оперативний рівень. Він визначає операції як «комбінації цілеспрямовано пов'язаних військових дій, як правило, хоча і не обов'язково у великому масштабі. Операції – це стратегія в дії». Грей також попереджає, що інтерполяція оперативного рівня війни між стратегією і тактикою, яка далеко не є зв'язком, частіше за все є бар'єром між ними або, що ще гірше, виправданням для ігнорування однієї з них. Для нього операції – це «оркестрування військових дій (тактики)».

Оркестрування – це не стільки рівень, скільки незалежний акт аранжування. Симфонія також вимагає оркестрування різних груп інструментів, але принципи музичної теорії – ритм, мелодія, акорди і гармонія, серед іншого – не змінюються під час операції. Отже, бачення операцій Грея ближче до оперативного мистецтва, ніж до оперативного рівня.

Концепція оперативного рівня війни зазнає краху на практиці, а не лише в теорії. Джонатан Шроден писав про те, що американські політики все частіше звертаються до сил спеціальних операцій, щоб «обійти оперативний рівень війни і пов'язати тактичні дії невеликих груп військовослужбовців безпосередньо зі стратегічними цілями» Це визнання національним керівництвом того, що тактичні дії і стратегічні наслідки повинні бути пов'язані, і що звичайні збройні сили втратили необхідні для цього ноу-хау. Як концепція оперативного рівня, так і бюрократія, що розрослася навколо неї, підірвали американську стратегію до такої міри, що значна частина збройних сил США – ті, які, як вважається, працюють на оперативному рівні – вважаються неефективними, покладаючи все більше і більше навантаження на невелику кількість спеціальних операторів.

Ці критики, теоретики, аналітики та інші попереджали про згубні наслідки концепції оперативного рівня війни. Однак це не просто вправа в академічних дебатах. Війна – це людське явище, яке здійснюють реальні люди. Її ведення на основі хибних припущень і концепцій є такою ж загрозою для їхнього життя, як і дії ворожих сил, з якими вони стикаються. Тому розуміння оперативного рівня війни і оперативного мистецтва не є чистою педантичністю і софістикою. Воно має реальні наслідки в реальних бойових діях як для політиків, так і для військовослужбовців.

ВИСНОВОК

Загальноприйнятою думкою щодо оперативного рівня війни є те, що він був створений або німцями, або Радянським Союзом у відповідь на зростаючу складність, розмах і масштаби війни під час і після промислової революції, а Сполучені Штати та інші країни перейняли його у відповідь на це. Як ми побачимо, це ніколи не було правдою, незалежно від того, скільки разів це стверджувалося чи буде стверджуватися. Так само створення оперативних або театральних командувань не є еквівалентом війни на оперативному рівні. Ми побачимо багато різних ідей щодо того, який рівень командування є «оперативним», а який ні, але розглянуті джерела вказують на таку хаотичну плутанину щодо цієї концепції, що вона, зрештою, не має жодного сенсу. Тактика і стратегія не розглядалися і не розглядаються як командний рівень. Спроби зробити це для оперативного рівня війни лише провалилися.

У Клаузевіца є тест для теорії: «Перше завдання кожної теорії є прояснення концепцій та ідей, які були змішані разом і, можна сказати, заплутані і незрозумілі». Оперативний рівень війни не проходить цей тест. Він вносить плутанину і хибні уявлення як в тактичну, так і в стратегічну теорію, заплутуючи і переплутуючи їх. Однак оперативне мистецтво, якщо його правильно розуміти, проходить тест Клаузевіца, прояснюючи роль штабів, військові дисципліни, які вони вносять у війну і ведення бойових дій, і те, як вони впливають на тактику і стратегію. Ці дві концепції мають бути роз'єднані, а остання – відрізана від цілого.

Оперативний рівень війни тісно пов'язаний з Першою світовою війною. Саме військові організації, особливо Червона армія, намагаючись знайти відповідь на проблеми індустріальної війни, розробили концепцію, яка згодом стала оперативним рівнем. Проте з того часу його розпливчата природа зробила його достатньо гнучким, щоб бути будь-чим

для будь-кого, що призвело лише до плутанини в розумінні природи війни і стратегії, відокремлення стратегії від тактики і зниження ефективності обох цих понять.

Перша світова війна також не розглядалася цілісно. Радянська влада зосередилася на умовах у Європі під час цієї війни та Громадянської війни в Росії (1918-21), яка тісно пов'язана з нею. Ігнорувалися інші театри Великої війни, такі як Близький Схід та Африка. Там військові операції зовсім не нагадували затишшя, яке спостерігалось на західному фронті в Європі. Військово-морські операції також не бралися до уваги. Інші військові конфлікти в Південній і Північній Америці також не бралися до уваги. Концепція, яка претендувала на застосування до всіх воєн, ґрунтувалася виключно на дуже обмеженому і винятковому наборі даних. Звичайно, це не було зрозуміло Радянському Союзу в той час. З точки зору 1920-1930-х років європейський західний фронт, безумовно, здавався типовим. Тепер ми знаємо, що це було не так.

Визначення Клаузевіца стратегії і тактики, що ґрунтується на логіці кожної з них, є слушним. Воно не лише не втратило своєї актуальності з його часів, але й жоден прихильник оперативного рівня війни і жодна інституційна доктрина серйозно не заперечує, що ці два поняття слід характеризувати за їхніми функціями. Звичайно, існують відмінності у визначеннях, розбіжності щодо того, де закінчується одне і починається інше, і навіть суперечки про те, які функції виконує кожне з них. Але існує широка згода щодо того, що їхня логіка є визначальною. Однак така згода руйнується, коли ми розглядаємо оперативний рівень. Дехто визначає його як масштаб, дехто – як рівень командування, а дехто – як практику. Дехто взагалі не намагається дати йому визначення, а дехто залюбки використовує декілька суперечливих визначень. Аспекти оперативного мистецтва і радянської системи – не кажучи вже про її витоки в марксистській ортодоксії – були зшиті воєдино, щоб акуратно вписатися в

існуючі на Заході концепції тактики і стратегії. У результаті монстра Франкенштейна виявилось надзвичайно важко знищити.

Але навіть якби його походження було правильним, заснованим на глибокому розумінні радянської доктрини і вірно і точно перенесеним в американську стратегічну думку, на оперативному рівні він все одно був би проблематичним; він зруйнував розуміння взаємозв'язку між стратегією і тактикою і завдав шкоди ефективності американських збройних сил в реальному і практичному сенсі. Його запутані і неглибокі витоки лише додають вагомості в потребі викреслити його зі стратегічної теорії.

Концепція оперативного рівня війни залишається непереконаливою і, повторюючи слова Коліна Грея та інших, небезпечною. Але дебати точаться так довго і з такою інтенсивністю, тому що ідея оперативного мистецтва є переконливою. Погляд Вего на оперативне мистецтво як на підтримку кампаній (які складаються з тактики і керуються стратегією) має сенс. Однак відведення оперативному мистецтву допоміжної ролі не вимагає оперативного рівня війни, і ми повинні бути обережними, щоб не впустити оперативне мистецтво разом з оперативним рівнем. Залишається погляд на оперативне мистецтво як на паралельну дисципліну, яка виконує свою допоміжну, але не менш важливу роль – планування, підготовка, проведення і підтримка тактик і стратегів – без помилкової інтерполяції нового та вигаданого рівня війни. Клаузевіц називає ці види діяльності «утриманням збройних сил» і «підготовкою до бою», відрізняючи їх від самого бою (а отже, і від тактики). Найпомітніше це проявляється в кампаніях. Хоча оперативний рівень війни іноді також називають рівнем кампанії, кампанія – це лише сукупність пов'язаних між собою тактичних дій. Принципи тактики не змінюються в групуванні.

Хоча оперативне мистецтво визначається його роллю, а не рівнем, воно може бути прив'язане до фізичних сил. Не до рівня корпусу, фронту, армії чи дивізії, оскільки такі підрозділи є тактичними і застосовують тактику, хоча і в більших масштабах, ніж менші підрозділи. Не до взаємозв'язку політичних і військових цілей, бо це залишається сферою стратегії. Скоріше, оперативне мистецтво – це сфера штабів: організацій, які діють для підтримки і організації тактики з метою досягнення стратегічного ефекту.

Оперативне мистецтво – це те, що роблять військові штаби для управління складністю сучасної війни як паралельна функція підтримки стратегії і тактики без проміжного оперативного рівня війни. Це дослідження має на меті зробити невеликий внесок у порятунок стратегії і тактики від проблем, визначених Келлі, Бреннаном і Оуеном.

1 ОПЕРАЦІЇ ТА НАПОЛЕОНІВСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

В історичних подіях так звані великі люди – це ярлики, що дають назви подіям, і, як ярлики, вони мають лише найменший зв'язок із самою подією

—ЛЕВ ТОЛСТОЙ

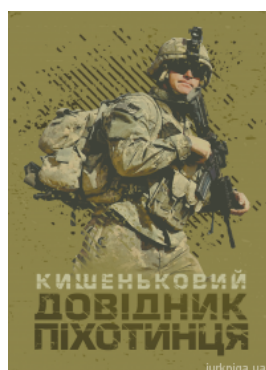
Наполеонівська революція відбулася тоді, коли низка подій, військових і невійськових, прогресували і дозрівали одночасно, докорінно змінюючи характер війни. Сам Наполеон Бонапарт (1769-1821) не був відповідальним майже за жодне з цих нововведень. Проте вони збіглися з його кар'єрою, і він першим зрозумів їхнє значення.

Незважаючи на те, що він був користувачем, а не творцем багатьох з цих розробок, Наполеон був, ймовірно, і, безумовно, з математичної точки зору, найкращим генералом усіх часів. Йому пощастило народитися і вступити до лав французької армії наприкінці того, що професор Крісті Пічічеро визначила як «Військове просвітництво». Будучи складовою ширшого інтелектуального руху, відомого як «Просвітництво», це був період підвищеної раціональності і наукового вивчення військових подій і організацій. Це був початок сучасної війни. Крім Хейблз Грей пов'язує розвиток сучасної війни з трьома тенденціями, які розпочалися в шістнадцятому столітті: зростаючою перевагою раціональності над традиціями, створенням військової адміністрації і застосуванням науки і техніки. Геніальність Наполеона полягала в його здатності поєднати різноманітні військові досягнення своєї епохи на самому полі бою. Ці тенденції були горючим матеріалом, а французькі революційні армії на чолі з Наполеоном стали іскрою.

Книги, які можуть вас зацікавити

Про тактику. Теорія перемоги в бою

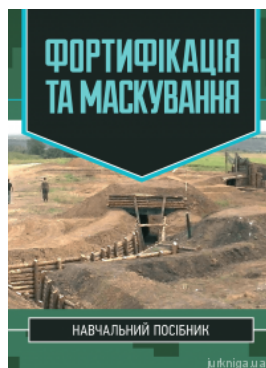
Кишеньковий довідник піхотинця

Принципи ведення війни

Піхота наступає. Події та досвід. Спогади про участь у боях 1914-1918 роках у Франції, Румунії та Італії

Фортифікація та маскування

Робота штабу тактичної ланки з організації бою (дій)

[Перейти на сайт](#) →